

Autisme en een verstandelijke beperking

20 september 2016

De Waerden

**De
Sociale
Bron**

- ▶ Cecile Blansjaar: orthopedagoog/autisme specialist
- ▶ Gedragkundige Stichting de Waerden
- ▶ Mede oprichter 'De Sociale Bron'

Wat is Autisme?

**In Nederland is vanuit de DSM V de
volgende term afgesproken:**

Autisme Spectrum Stoornis (ASS)

Wat zijn de criteria voor de diagnose autisme volgens de DSM V?

1. Beperkingen in de sociale communicatie en interactie (moeten alle 3 aanwezig zijn)

- ▶ Wederkerigheid
- ▶ Non-verbale communicatie
- ▶ Vriendschappen en relaties

2. Repetitief gedrag en specifieke interesses (2 van de 4 aanwezig)

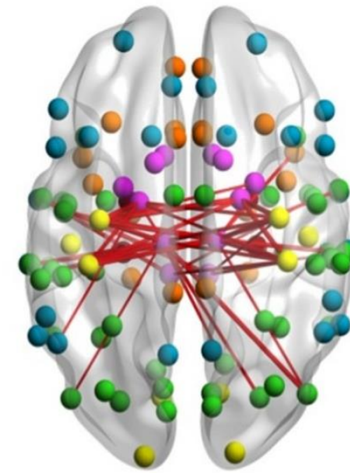
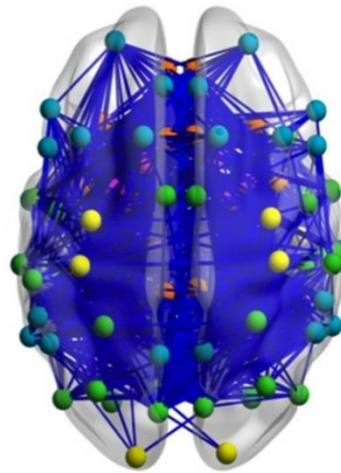
- ▶ Stereotiepe gedrag, bewegingen, gebruik objecten
- ▶ Routines, rituelen, moeite met veranderingen
- ▶ Beperkte, gefixeerde interesses
- ▶ Sensorische onder/overgevoeligheid

Wat weten we nog meer over autisme?

- ▶ Autisme komt in Nederland voor bij 0.6-1% van de mensen.
- ▶ 40 % van mensen met autisme heeft eveneens een verstandelijke beperking
- ▶ Vaak sprake van disharmonisch ontwikkelingsprofiel
- ▶ Autisme is erfelijk
- ▶ 69-95% van de mensen met autisme heeft sensorische problemen
- ▶ ASS komt vaker voor bij jongens: gemiddeld is dit ongeveer 3,5 a 5:1, bij mensen met een verstandelijke beperking 2/1

Autistisch brein

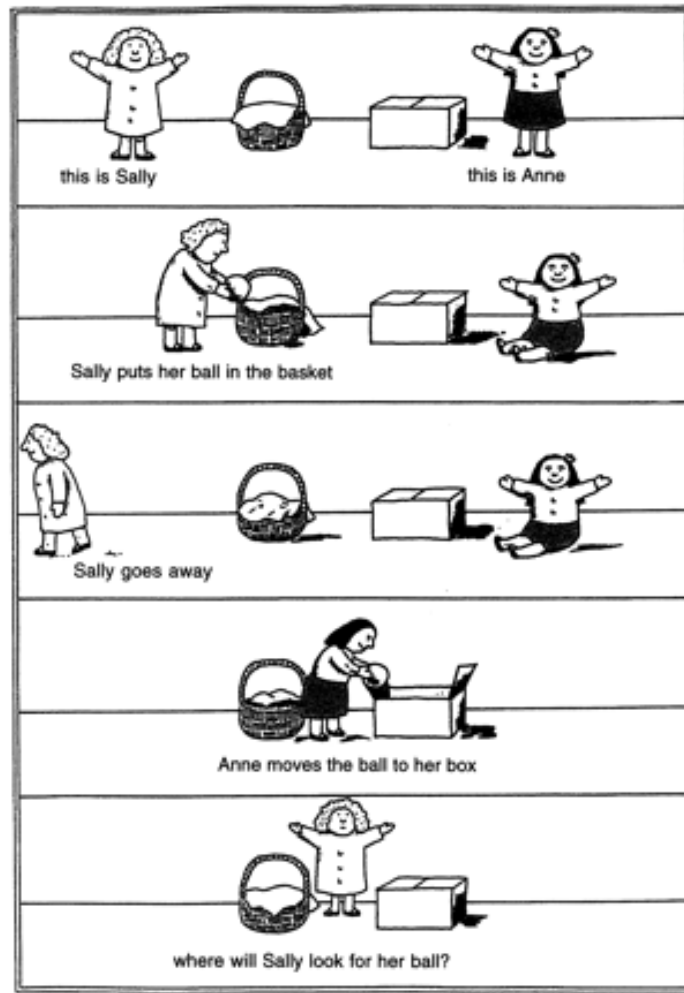
Comorbide stoornissen

- ▶ Verstandelijke beperking (40 a 50%)
- ▶ Angst en obsessief gedrag (10-65%)
- ▶ Depressie (10 a 55%)
- ▶ ADHD (15-80%)
- ▶ Schizofrenie (28-55%)
- ▶ Epilepsie (30%)

Verklaringsmodellen

- ▶ Executieve functies
- ▶ Theory of mind
- ▶ Centrale Coherentie
- ▶ Contextblindheid

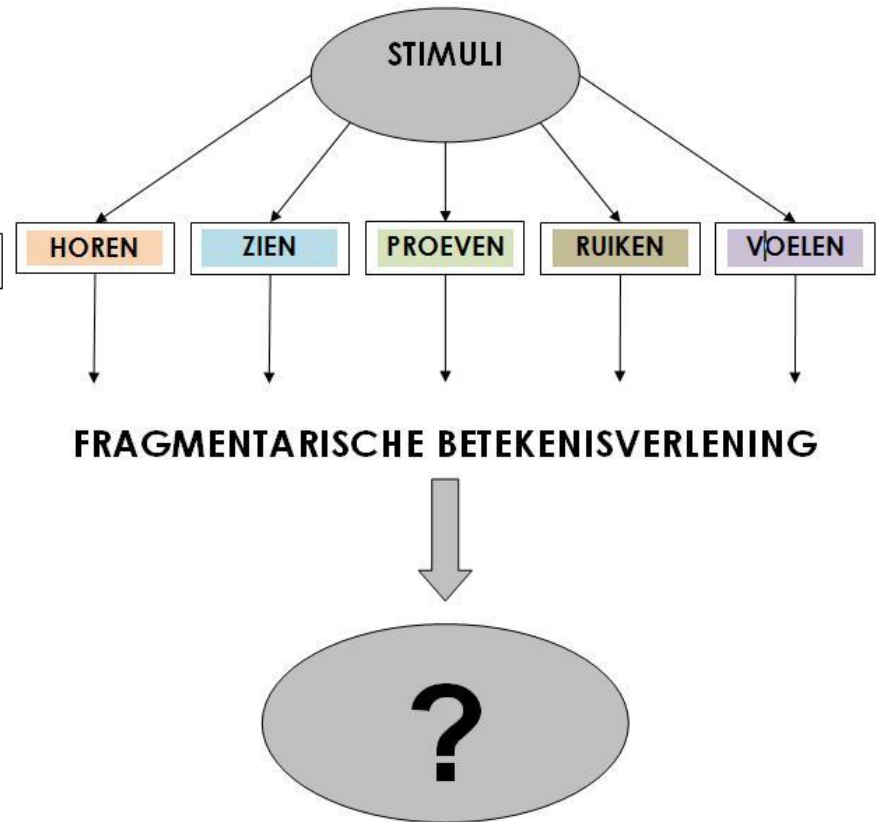
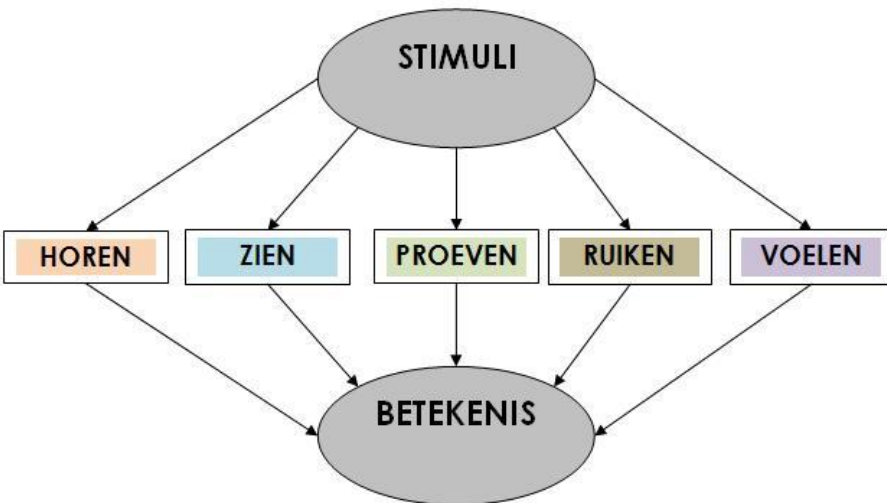

Centrale Coherentie

Het waarnemen van zintuiglijke stimuli (prikkel) door mensen **ZONDER** autisme:

Het waarnemen van zintuiglijke stimuli (prikkel) door mensen **MET** autisme:

Contextblindheid

contextblindheid

Contextblindheid in de sociale omgeving

Tranen op iemands wang

- Verdriet
- Blijdschap
- Opluchting
- Allergische reactie

Om de traan te begrijpen moet je de context meenemen.
Voor een contextblind brein hebben tranen maar 1 betekenis
tranen=verdriet

Wat is een verstandelijke beperking?

In Nederland is vanuit de DSM V de volgende term afgesproken:

**Verstandelijke ontwikkelingsstoornis
Oftewel Verstandelijke Beperking (VB)**

Wat zijn de criteria voor de diagnose Verstandelijke Beperking volgens de DSM V?

- ▶ A. Beperkingen in intellectuele functies (verstandelijk functioneren)
- ▶ B. Beperkingen in alledaags aanpassingsvermogen (adaptief functioneren)
- ▶ C. Begin in ontwikkelingsleeftijd

Beperking in in drie domeinen

- Conceptueel: geheugen, taal, schoolse vaardigheden, problemen oplossen
- Sociaal: inleven, empathie, vriendschappen sluiten
- Praktisch: leervermogen, zelfmanagement, zelfverzorging

Cognitieve ontwikkeling

IQ Score	Intelligentieniveau
> 130	Hoogbegaafd
120-129	Begaafd
110-119	Bovengemiddeld
90-109	Normaal
80-89	Benedengemiddeld
70-79	Lichte verstandelijke beperking
50-69	Matige verstandelijke beperking
25-49	Ernstige verstandelijke beperking
< 25	Zeer ernstige verstandelijke beperking

Kunnen en aankunnen

- ▶ Kalenderleeftijd
- ▶ Cognitieve ontwikkelingsleeftijd (IQ)
- ▶ Sociaal-emotionele ontwikkelingsleeftijd (bijv. vergelijkbaar met een peuter terwijl iemand volwassen is)
- ▶ Niveau van zelfredzaamheid (gaat om praktische vaardigheden zoals jezelf kunnen verzorgen, boodschappen kunnen doen)

Acceptatie diagnose ASS en VB

- ▶ Tot jaren 70 ontkenning van ASS bij mensen met een verstandelijke beperking
- ▶ Door autisme niet genoeg kunnen profiteren van de prikkels om zich heen
- ▶ Splintervaardigheden van autisten werden gezien als hoge intelligentie

Specifieke moeilijkheden ASS en VB

- ▶ Tekorten op sociaal vlak
- ▶ Tekorten op communicatief vlak
- ▶ Tekorten op het vlak van verbeelding met beperkte interesse en activiteiten

Ontwikkeling

- ▶ Verstandelijke beperking: normale ontwikkeling, maar vertraagd
- ▶ Autisme spectrum stoornis: ontwikkeling niet volgens normale ontwikkelingsstadia (disharmonisch ontwikkelingsprofiel)
- ▶ Combi: ontwikkeling verloopt anders dan bij normale ontwikkeling en tevens vertraagd.

Diagnostiek ASS en VB

- ▶ Belangrijk om onderscheid te maken of problemen samenhangen met verstandelijke beperking of verklaard kunnen worden vanuit ASS.
- ▶ Onderscheid maken lastig i.v.m. grote overlap van symptomen.

Problemen bij diagnosticeren

- ▶ Hoe lager het niveau van functioneren, hoe lastiger diagnostiek.
- ▶ Gehoorproblemen.
- ▶ Visusproblemen
- ▶ Psychische problemen
- ▶ Taalproblemen (moedertaal)

PAUZE

Het enige dat je kunt
veranderen aan anderen,
is de manier waarop jij
naar hen kijkt.

LIEF LEVEN

Begeleidingshouding

Begrijpen van:

- ▶ Het zichtbare gedrag
- ▶ Manier van zintuiglijk waarnemen
- ▶ Manier van denken

Aanpassen:

- ▶ van de eisen aan het autisme
- ▶ van de eisen aan de verstandelijke beperking

Risico op 'misverstaan'

Door:

- ▶ De grote afstand tot wat men als vanzelfsprekend, normaal en logisch beschouwt en waarop men verwachtingen baseert
- ▶ Verschil tussen uiterlijke verschijning en ernst van de beperking
- ▶ Verschil tussen taalgebruik en taalbegrip
- ▶ Verschil tussen cognitief en sociaal-emotioneel ontwikkelingsniveau
- ▶ Overvraging/overprikkeling

Communicatie aanpassen

- ▶ Verstandelijke beperking: Vereenvoudigen
- ▶ Autisme: Verhelderen
- ▶ Autisme + verstandelijke beperking: Verhelderen + vereenvoudigen

Belangrijk in de begeleiding

- ... zorg dat zij zich serieus genomen en begrepen voelen (*bejegening*)
  - Verplaats je in de cliënt
  - Ga op zoek naar wat er aan de hand kan zijn
  - Bedenk dan (samen) een oplossing
- ... zorg dat zij begrijpen wat er van hen wordt verwacht (*structuur/voorspelbaarheid*)
  - Duidelijkheid in ruimte
  - Duidelijkheid in tijd
  - Duidelijkheid in activiteiten
  - Duidelijkheid in begeleidingsstijl

Duidelijkheid in ruimte

- ▶ Overzichtelijkheid
- ▶ Functionele indeling
- ▶ Spullen op een vaste plek
- ▶ Materialen logisch geordend
- ▶ Prikkelreductie

Duidelijkheid in tijd

- Voorspelbaar programma
(wat, waar, met wie, wanneer, hoelang, en daarna...?)
- Evenwichtig programma
(inspanning, ontlading, ontspanning)
- Voorbereiden op wat komen gaat
(bv. Het stoppen van een leuke activiteit)

Duidelijkheid in activiteiten

- ▶ Taken opsplitsen in deeltaken
- ▶ Duidelijk begin & eind
- ▶ Duidelijke bedoeling
- ▶ “vrije” tijdsbesteding?

Duidelijkheid in begeleidingsstijl

- ▶ Wees voorspelbaar
- ▶ Wees rustig
- ▶ Wees duidelijk
- ▶ Wees acceptierend

Casus

- ▶ Bas: 12 jaar, licht verstandelijke beperking en autisme (classificatie: ernstige mate van ASS)
- ▶ Bas woont bij zijn ouders en zusje en zij hebben (nog) geen thuisondersteuning
- ▶ Bas gaat dagelijks naar het speciaal onderwijs naar school. Dit gaat goed, over het functioneren van Bas zijn geen klachten. Bas heeft altijd veel zin om naar school te gaan en goed contact met zijn leerkracht en klasgenoten.

Vraag: Thuis loopt Bas volledig vast in vrije tijdsbesteding/planning. Hoe helpen jullie Bas om zijn dag gestructureerd te laten verlopen vanuit zijn autisme en zijn verstandelijke Beperking?

Voor vragen of voor meer informatie mail naar cblansjaar@dewaerden.nl of bezoek www.dewaerden.nl
c.blansjaar@desocialebron.nl of bezoek www.desocialebron.nl